

مسئولیت مدنی بانک و مؤسسات اعتباری
و
بررسی رویه قضایی راجع به خروج غیرقانونی وجه از حساب
سپرده

دکتر عبدالله خدابخشی
نیره عابدین زاده شهری

قضات دادگستری مشهد

1

تعاریف:

- **ضمان یا مسئولیت مدنی:** در هر مورد که شخص باید خسارت دیگری را جبران نماید؛
- **مسئولیت قراردادی:** اگر بین زیان دیده و عامل زیان، قراردادی منعقد شده و خسارت به نقض آن قرارداد مربوط باشد؛
- **مسئولیت خارج از قرارداد:** مسئولیت عمومی که افراد در مقابل هم دارند؛
- **تعهد به نتیجه:** حصول نتیجه معینی مورد نظر است، مانند پرداخت قیمت کالا؛
- **تعهد به وسیله:** تنها تلاش برای رسیدن به نتیجه ای، مورد نظر می باشد؛
- **مسئولیت تضامنی:** چند شخص برای یک بدهی، مسئول هستند.

2

اهمیت موضوع

۱. تحول در نظام بانکی و شیوه های تازه جرایم و دعاوی؛
۲. طرح دعاوی علیه بانک و مؤسسات اعتباری.

3

بررسی مبانی مسئولیت

- **ضمان، «موجب» می خواهد:** یعنی باید دلیلی باشد تا مسئولیت را توجیه کند. در فقه گفته می شود باید «قابلیت استناد» احراز شود.
- **موجبات ضمان:** قواعدی مانند:
  - **تسبیب:** فراهم آوردن سبب زیان، مانند عدم رعایت مقررات و الزامات دولتی و عرفی؛
  - **اتلاف:** از بین بردن مستقیم و بدون واسطه، مانند تخریب مال دیگری؛
  - **غرور:** برخلاف اعتماد مشروع دیگری رفتار کردن، مانند اعتماد دادن به دارنده حساب که در هیچ حالتی، امکان خروج وجه از حساب وجود ندارد؛ بانک نباید نقض کننده اعتماد باشد.
- **قرارداد؛**

4

ایمن بودن سیستم بانکی:

- ۱- سیستم بانکی نباید در مورد دسترسی به رمز دارنده حساب، غیر ایمن باشد. برای مثال به کارت مجعول حساس باشد؛
  - ۲- بیمه سپرده باید مورد توجه بانک باشد.
قاعده هشدار: «قَدْ أُعْذِرَ مَنْ حَذَرَ» که باید شرایط داشته باشد:
- (۱) - قبل از وقوع حادثه داده شود؛ در مورد کارت های بانکی، به دارنده، هشدار کافی داده می شود تا:
- اولاً** مراقب رمز کارت باشد؛
  - ثانیاً** رمزهای قابل دسترسی مانند سال تولد را استفاده نکند؛
  - ثالثاً** رمز خود را برای غیر افشا نکند.
- (۲) - وسایل هشدار دهنده می بایست متناسب با نوع خطر و محیط باشند؛
- (۳) - هشدارگیرنده، خود را در معرض خطر قرار نداده باشد؛ یا به عبارت دیگر، به ضرر خود، اقدام نکرده باشد.
- تحلیل ماهیت سپرده ها و تعهد بانک: بررسی این ماهیت لازم است؛ به اینکه:
- الف) آیا بانک، تعهد به نتیجه دارد؟
  - ب) آیا بانک، امین است؟
  - ج) آیا برخلاف قرارداد عمل کرده است؟

5

شبکه تبادل اطلاعات بین بانکی «شتاب» و مسئولیت تضامنی:

- ۱- همه بانک های عضو ممکن است مسئول باشند مشروط به اینکه:
  - از دستگاه خودپرداز بانک استفاده شده باشد؛
  - یا حساب، متعلق به بانک باشد.
- ۲- اگر به عامل خسارت (مثلاً سارق) دسترسی باشد، باز هم بانک مسئول می ماند؛
- ۳- بعد از پرداخت خسارت به دارنده حساب، می تواند به عامل خسارت رجوع کند و مبلغ را دریافت دارد.

6

نتیجه

- ۱- دعاوی مربوط به مسئولیت بانک و مؤسسه اعتباری، گسترش می یابد و سیستم بانکی باید آینده نگری کند؛
- ۲- مسئولیت بانک بر مبنای قطعی مستقر نیست و دادگاه ها در این خصوص اختلاف نظر دارند؛
- ۳- با فرض مسئولیت، تکیه بر قواعد مسئولیت قراردادی ترجیح دارد؛
- ۴- بانک باید بیمه سپرده را عملی سازد.